

Teză de abilitare
Comisia de Teologie

Conf. univ. dr. László Holló
Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca
Departamentul de Teologie Didactică

APLICAREA PRINCIPIULUI SUBSIDIARITĂȚII ÎN EPISCOPIA ROMANO-CATOLICĂ DE TRANSILVANIA

Rezumat în limba română

Teza de abilitare pe care o înaintăm Comisiei de Teologie a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare reprezintă o parte a rezultatului cercetării noastre desfășurată după ocuparea postului de conferențiar în anul 2006 cu privire la rolul și locul ocupat de laicii în Biserica Romano-Catolică.

În teza noastră am prezentat autonomia parochială ardeleană și geneza Statusului Romano-Catolic din Transilvania și am încercat să demonstrăm într-un context teologic existența principiului subsidiarității recente în rolul și locul ocupat de laicii în autonomia parochială ardeleană și Statusul Romano-Catolic din Transilvania.

În această teză susținem că principiul subsidiarității, existent în învățăturile sociale ale Bisericii și prezentat de papa Pius al IX-lea în enciclica *Quadragesimo anno* în anul 1931, a existat și a fost pus în practică cu secole mai devreme în autonomia parochială ardeleană și Status, două instituții ale Episcopiei Transilvaniei. Enciclica afirmă: "este interzis să se treacă de la atribuțiile persoanelor la atribuțiile comunității, toate treburile pe care persoanele prin forțe și capacități proprii le pot realiza, și la fel, trecerea a tot ceea ce o comunitate mai mică, organizată la nivel inferior poate realiza și asigura, în atribuțiile unei autorități mai mari și organizate la nivel superior este o injustețe și totodată un păcat grav, fiind considerat răsturnarea ordinii firești a societății, deoarece toate activitățile sociale prin esență și puterea lor lăuntrică au obligația să sprijine părți ale societății unitare, însă niciodată nu au voie să le distrugă sau să le încorporeze". (QA 79)

Ideea asumării rolului colectiv de către laici în Episcopia Transilvaniei are o prezență istorică de câteva secole, în timp ce în anumite părți a bisericii universale poate fi o noutate și în secolul al 21-lea. Pe de o parte la nivelul parohiilor deja în perioada premergătoare

Reformei religioase, prin asumarea drepturilor și obligațiilor patronale, capii familiilor catolice colaborau pentru binele bisericii. Aceasta este diferența între conceptul comunității bisericești autonome locale din punct de vedere juridic, care se organizează de jos și conceptul parohiei, organizată ierarhic de sus. În Episcopia Transilvaniei inițial doar în Secuime exista această organizație bisericească locală organizată din jos și care exercita drepturile caracteristice acesteia. Aceasta s-a dezvoltat în absența unei legislații bisericești universale din dreptul cutumiar. Organizarea consiliilor bisericești locale pe teritoriul întregii episcopii a fost ordonată de episcopul Fogarasy Mihály prin circulara nr. 2200 în anul 1869. Episcopul în introducerea a amintit funcționarea acestor consilii în comunitățile bisericești, mai mult, la acea dată aproape nu exista comunitate bisericească numeroasă unde reprezentanții laici ai comunității să nu ajute parohul în problemele legate de averea bisericii sau susținerea financiară a școlii; astfel parohul nu trebuia să ia decizii importante singur.

Pe de altă parte, în urma Reformei religioase, episcopul, ordinele monahale și preoțimea a fost expulzată, astfel reprezentanții laici al catolicismului pe cale de dispariție, pentru întărirea bisericii, au luat cuvânt în forurile abilitate, s-au ocupat de învățământul religios și de fundațiile religioase. Astfel, prin rezolvarea problemelor laici, mirenii cu cei câțiva preoți rămași au reușit ”conducerea” eparhiei și în absența unui episcop. Această comunitate de interese care a fost adusă la viață de evenimente istorice, prima dată a fost numită ”*Status Catholicorum Minorum*” în Dieta Transilvaniei, organizată în septembrie-octombrie al anului 1615 la Cluj.

În eparhia rămasă fără episcop, truda laicilor pentru realizarea intereselor comune, încă nu poate fi numit subsidiaritate. Constrângerile istoriei au adus-o la viață și în lipsa episcopului nici nu exista „*autorități mai mari și organizate la nivel superior*”, care să se ocupe de responsabilitățile asumate, sau care conform ideii subsidiarității l-ar fi preluat ”*injust*”.

Activitatea a Statusului trebuie privit ca manifestare a subsidiarității cel mai târziu după revenirea episcopului din anul 1716, când a desfășurat activitatea într-o eparhie organizată ierarhic conform canoanelor bisericești. Încercările absolutistice ale împărătesei Mariei Terezia în anul 1767 prin *ius supremae patronatus* a restrâns activitatea Statusului, care însă nu a încetat să funcționeze. Statusul cu toate că de nenumărate ori a reclamat prejudiciile suferite, a supraviețuit absolutismul, ca apoi în timpul dualismului, în anul 1873 să se reorganizeze și să-și reia activitățile istorice.

Această activitate apostolică al mirenilor în a doua jumătate a secolului al 20-lea ca urmare ale presiunilor ordinii socialiste-comuniste a ajuns pe planul al doilea. Noi astăzi ne bazăm pe moștenirea tradițiilor și un mod de gândire, pe principiul subsidiarității formulată în

enciclica socială *Quadragesimo anno* și învățăturile bisericești al celui de al doilea Conciliu Vatican, avem o responsabilitate sporită să servim cu succes ca laici și clerici împreună scopurile Domnului.

Pe marginea tezei de abilitare, considerăm important să menționăm că Fundația Statusului Romano-Catolic din Transilvania, care e succesorul Statusului istoric, m-a însărcinat cu supravegherea arhivei. În această arhivă se găsesc actele, procesele verbale, registrele comisiei ecleziastice, școlare, și fundațiilor acelei *Commissio Catholica* dintre anii 1787–1849, care a fost fondată de Maria Terezia. Începând cu 1849 până în anul 1947, există toate procesele verbale și registrele Statusului, și deasemenea ne-au rămas toate documentele din anii 1861-1970. Prelucrarea documentelor arhivei Statusului și interpretarea social-etică poate constitui continuarea tezei de abilitare.

Preocupările personale în domeniul cercetării autonomiei bisericești din Eparhia Transilvăneană se reflectă în plan didactic prin propunerea și introducerea a două cursuri noi la direcțiile de masterat intitulate *Efectele sociale ale Statusului Romano Catolic din Transilvania I. și II.* Activitatea științifică s-a concretizat prin apariția volumului de unic autor intitulat: *A világiak által „vezetett” egyházmegye. Az Erdélyi Római Katolikus Státus társadalmi jelentősége*, I. kötet. (Eparhia „condusă” de mireni. Importanța socială a Statusului Romano-Catolic din Transilvania) Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2009, 264 p. și prin publicarea unor studii, unele apărute în reviste indexate în baze de date internaționale. De asemenea, o parte a cercetărilor a făcut obiectul unor comunicări științifice susținute în cadrul unor conferințe naționale sau internaționale. Toate aceste realizări sunt cuprinse în lista ce însoțește CV-ul.

Anexă

Anexa monografiilor și lucrărilor științifice prezentate/rezumate în teza de abilitare. (Această anexă nu cuprinde toate lucrările redactate de candidat, deoarece acestea sunt anexate cererii oficiale de abilitare).

Monografii

1. *A világiak által „vezetett” egyházmegye. Az Erdélyi Római Katolikus Státus társadalmi jelentősége*, I. kötet. (Eparhia „condusă” de mireni. Importanta socială a Statusului Romano-Catolic din Transilvania) Cluj: Presa Universitara Clujeană, 2009, 264 p.
2. *Az Európai Unió – értékközösség. Az európai integráció társadalometikai vonatkozásai* (Uniunea Europeană – comunitate de valori. Etica socială a integrării europene), [Erkölcsteológiai füzetek 6. – Caiete de teologie morala 6.] Roma 2006, ISBN 963 361 765 0, 292 p

Studii în volume colective și reviste de specialitate

1. *A Szentszék és a Román Kormány között 1927. május 10-én kötött konkordátum IX. szakaszának értelmezésére vonatkozó 1932. május 30-ai egyezmény elő- és utótörténetéről.* (Despre istoria acordului privitor la interpretarea art. IX din Concordatul dela 10 Mai 1927, între Sf. Scaun și Guvernul Români). In: *Studia Theologica Transsylvaniensia*. Alba Iulia - Gyulafehérvár 17/2 (2014), 163–180 (CEEOL).
2. *Az Erdélyi Római Katolikus Státus és Márton Áron püspök viszonya.* (Relația Statusului Romano/Catolic din Transilvania cu episcopul Márton Áron) In: Bodó Márta–Lázár Csilla–Lövetei László: *Az idők mérlegén. Tanulmányok Márton Áron püspökről.* Szent István Társulat – Verbum, Budapest–Kolozsvár, 2013, 67–79.
3. *Hierarchikus püspöki vezetés és katolikus autonómia. Összeegyeztetési törekvések az Erdélyi Egyházmegyében a 19. század második felében* (Conducere ierarhică episcopală și autonomia catolică). In: Marton József– Oláh Zoltán, Minden kegyelem! A 65 éves Jakubinyi György köszöntése. Szent István Társulat – Verbum, Budapest–Kolozsvár, 2011, 432–449.
4. *Kirche und Staat in der katholischen Soziallehre.* In: Leb, Ioan-Vasile et alii (szerk.): *Integrarea Europeană și valorile Bisericii.* Conferință internațională Cluj-Napoca, 26-29 martie 2009, Ed. Renasterea, Cluj Napoca 2011, 383–389.
5. *Die römisch-katholische Autonomie von Siebenbürgen: Der siebenbürgische römisch-katholische Status.* In: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Theologia Catholica Latina*. 2 (2012), 3–23. (CEEOL).
6. *Der Beitrag der Katholischen Kirche zum Zusammenleben der Volksgruppen.* In: AWR-Bulletin Vierteljahresschrift für Flüchtlingsfragen, 47. (56.) Jahrgang, 4/2009, 231–238. Referat ținut în cadrul conferinței 59. Internationaler Kongress zum Thema „Migration und Minderheiten im Blick auf die EU-Osterweiterung”, Sibiu, 2009. septembrie 24–27.
7. *Az erdélyi katolikus autonómia: az Erdélyi Római Katolikus Státus.* (Autonomia catolica din Transilvania: Statusul Romano Catolic din Transilvania). In: Fodor György–Török

- József–Tusor Péter (Szerk.), *Felekezetek az Igazság szolgálatában. Történelem – Teológia – Önazonosság (1500–2000)*, Studia Theologica Budapestinensia 34, Új Ember – Márton Áron kiadó, Budapest 2009, 73–90.
8. *Az egyházközségek papválasztói joga az erdélyi egyházmegyében* (Dreptul parohiilor de alegere a clerului în Dieceza din Transilvania). In: Marton József–Bodó Márta (szerk.), *Ezeréves múltunk. Tanulmányok az erdélyi egyházmegye történelméről*, Szent István Társulat – Verbum, Budapest–Kolozsvár 2009, 93–113.
  9. *Wahrheit und Wahrhaftigkeit in der Politik*. In: Marga, Andrei–Berchem, Theodor–Sadlak, Jan (Ed.), *Living in Truth. A Conceptual Framework for a Wisdom Society and the European Construction*, Cluj University Press 2008, 409–426.
  10. *A laikusok által vezetett egyházmegye* (Eparhia condusă de către laici) In: Bodó Márta (szerk.), *Örökérvényű igazságaink. Emlékkönyv Jakab Gábor 70. születésnapjára*, Verbum kiadó, Kolozsvár 2008, 34–45.
  11. *Thinking God in National and Religious Conflicts: The Case of Romania*. In: Norbert Hintersteiner (ed.) *Naming and Thinking God in Europe Today Theology in Global Dialogue*, Rodopi, Amsterdam / New York 2007, 161-178 p.
  12. *Az erdélyi katolikus autonómia, ill. az Erdélyi Római Katolikus Státus tegnap és ma*. In: Holló László (szerk.), *Katolikus autonómia. Fejezetek az Erdélyi Római Katolikus Státus történetéből*, Státus kiadó, Csikszereda 2007, 15–34.
  13. *Die kulturellen und politischen Beziehungen zwischen Menschen und Völkern in der biblischen Perspektive*. In: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina*. 2 (2007), 85-97 (CEEOL).
  14. *The Clash of Civilizations – Der Fall Siebenbürgen*. In: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina*. 1 (2005), 57-82 (CEEOL).
  15. *Das Verhältnis zwischen Kirche und Staat in der Theologie der Katholischen Kirche* (Relația dintre Biserică și stat în teologia romano-catolică). In: *Kirche – Staat – Gesellschaft; Biserică – Stat – Societate, Documentația conferinței Academiei Evanghelice Transilvania (AET) în cooperare cu AIDRom (10. – 12. octombrie 2003 / Sibiu*, ed. Dr. Nifon Mihăiță, Seria ACADEMIA Vol. I., Blueprint Internațional, București 2005, pag. 130-144.
  16. *Die katholische Kirche in Rumänien zwischen 1945 und 1964* (Biserica Romano-Catolică din România între 1945 și 1964) In: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 28. (99.) Jahrgang (2005), Heft 2., 151-163 p. *Der Beitrag der Kirche zum Zusammenleben der Volksgruppen (Contribuția Bisericii la conviețuirea popoarelor)*. In: *Folia Theologica* Vol. 15, (Facultas Theologica Universitatis Catholicae a Petro Pázmány), Budapest 2004, 31-43 p.
  17. *A katolikus egyház társadalmi tanítása a nemzetiségi feszültségek feloldásának a szolgálatában* (Învățătura socială a bisericii în slujba rezolvării conflictelor interetnice). In: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina*. 1 (2002), 27-36. (CEEOL)

Promovarea temei în alte reviste

1. *A társadalmi tanítás az egyház gyakorlatában* (Doctrina socială în practica Bisericii). In: *Keresztény Szó*, XXI. 2010. nr. 11., 6-10.
2. *Szociális feladatvállalás az Erdélyi Egyházmegyében*. In: Hargita Népe. 2010. március 19. péntek, XXI. évfolyam 55. szám (<http://www.hhrf.org/hargitanepe/archivum/>)

3. *Az Egyház a társadalom szolgálatában I–II.* (Biserica în slujba societății) In: Hargita Népe, 2010. február 19. péntek, XXI. évfolyam 35. szám; 2010. február 26. péntek, XXI. évfolyam 40. szám.
4. *Requiem a hitvallásos iskolákért* (Requiem pentru școlile confessionale). In: Keresztény Szó, XX. 2009. nr. 4., 21-25.
5. *Civil és egyházi világ összefonódása – interjúsorozat.* In: Civil fórum. Civil társadalmi lap, X. évf. 3. szám, 2009. július–szeptember, 17–19.
6. *Az Erdélyi Római Katolikus Státus — egykor és ma.* (Statusul Romano-Catolic din Transilvania în trecut și astăzi). In: Szabadság. 2009. január 31.
7. *Az Erdélyi Római Katolikus Státus ma* (Statusul Romano-Catolic din Transilvania astăzi). In: Keresztény Szó (Cuvânt Creștin), an XIX. 2008. nr. 4., 7-10.
8. *A multikulturalitás és nemzetiség érték(telenség)ének bibliai alapjaihoz* (Multiculturalitatea și valorile naționalității în Biblie). In: Studia Theologica Transsilvaniensia. Alba Iulia - Gyulafehérvár 4 (2003) A Gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskola Teológiai Folyóirata, 135-148.
9. *Az egyház és az állam viszonya a katolikus tanítás szerint* (Relația între Biserică și Stat în învățătura Bisericii Romano-Catolice). In: A Hét, közéleti és kulturális kritikai lap, an I/6, 27. noiembrie 2003.
10. *A keresztény társadalmi tanítás – cél és út* (Învățătura socială creștină – scop și drum). In: Keresztény Szó. (Cuvânt Creștin) XIII. 2002. nr. 2, 9-14.
11. *Szakadék tanítás és gyakorlat között? A demokratikus közösségi rendszerről szóló társadalomerkölcsi tanítás és egyházunk gyakorlata* (Învățătura socială a societății democratice și realizarea acestuia în practica Bisericii). In: Keresztény Szó (Cuvânt Creștin) an XI, 2000, nr. 4, 1-8.
12. *Az Egyház társadalmi tanítása a kisebbségek szolgálatában* (Învățătura socială a bisericii în slujba minorităților). In: Studia Theologica Transsilvaniensia. Alba Iulia - Gyulafehérvár 1 (2000) A Gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskola Teológiai Folyóirata., 123-136.